



## א ד ר

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב ... משנכנס אדר מרבין בשמחה:

תענית כט ע"א

עת לקרוע / הרבה ד"ר תמר דבדבני  
לא"ב

וכולן רשאין לשוללן, ולמוללן, וללוקטן ולעשותן כמין סולמות,  
אבל לא לאחותן (בבלי מועד קטן כ"ו ע"א)

אסוף מנשמתך את הקרעים -

הנך רשאי

לשוללן (לזכור אחרת)

למוללן עם הלשון

לכדי שירת חיים

או ללקטן

אחד

אחד

אסוף מנשמתך את הקרעים -

הנך רשאי

(האם אני מותרת?)

לעשותן כסולמות

אל חסדים קטנים

ולטפס

לאט

לאט.

## הרבה ד"ר תמר דבדבני, תושבת ירושלים, מנהלת הספרייה בהיברו יוניון קולג'

### שבת פרשת "משפטים", ראש חודש, "שבת שקלים", א' אדר 13.2

- א. בתפילות עמידה במהלך היום ובברכת המזון מוסיפים את ברכת "יעלה ויבוא", לציון ראש החודש. בברכת המזון מוסיפים אף את הבקשה "הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה". בקשה זו נאמרת גם לפני סיום ברכת המזון בקצרה.
- ב. יש הנוהגים לשלב בתפילה את מזמור תהילים ק"ד: "ברכי נפשי", הנחשב כשיר של יום של ראשי חודשים. ניתן לשלב את פרק התהילים בסדר פסוקי דזמרה, לאחר אמירת ה"הלל" או בסיום קריאת התורה. בסידור "תפילת האדם" מופיע מזמור ק"ד בסדר "שיר של יום".
- ג. לאחר תפילת עמידה אומרים "הלל" בדילוג, עם ברכותיו.
- ד. "שבת שקלים" היא הראשונה מבין ארבע שבתות בהן קריאת המפטיר מוקדשת לעניינים הקשורים בחודש אדר, חג הפורים וההכנות לקראת חודש ניסן. הקריאה בשבת "שקלים" הינה זכר לאיסוף מחצית השקל לצורכי המקדש והעיר ירושלים בימי הבית השני.
- ה. בשחרית מוציאים שלושה ספרי תורה. בראשון קוראים לשישה עולים מתוך פרשת "משפטים". בספר השני קוראים לשביעי בפרשת ראש חודש: במדבר י' 1-10, בספר השלישי קוראים למפטיר בפרשת שקלים: שמות ל', 11-16.
- ו. עניינו של המפטיר המיוחד הוא איסוף הכספים מעם ישראל לצורך תחזוקת המשכן.
- ז. מפטירים בהפטרה המיוחדת לשבת שקלים מלכים ב' י"ב, 1-17. ההפטרה מתארת את איסוף הכספים לתחזוקת המקדש בימי המלך יהואש. יש הנוהגים להוסיף גם פסוק ראשון ואחרון מהפטרת שבת וראש חודש (ישעהו סו, 1 ו-23).
- ח. לאחר החזרת ספרי התורה ולפני סיום התפילה ניתן להוסיף זכר למוסף, לפי הנוסח המופיע בתפילת השבת בסידור "העבודה שבלב", או בנוסח המיוחד לראשי חודשים, המופיע בסידור "תפילת האדם". בסידור החדש מופיע גם נוסח מלא של תפילת מוסף לשבת וראש חודש.
- ט. ניתן לשלב בתפילה פיוטים שונים שנכתבו במרוצת הדורות לשבת "שקלים". חלק מהפיוטים מופיעים באתר הפיוט.
- י. מנהג בקהילות ישראל להקדיש את דברי התורה והתפילות בשבת "שקלים" לעיסוק במצוות גמילות חסדים וצדקה. **קרן בכבוד** משיקה בשבת זו את המבצע השנתי לגיוס תרומות לפעילות הקרן.
- יא. במנחה קוראים לשלושה עולים בפרשת "תרומה". אין אומרים פסוקי "צדקתך צדק" בשל ראש החודש.



## שבת פרשת "תרומה", "שבת זכור", ח' אדר 20.2

- א. השנייה מבין שבתות "ארבע הפרשות". בשבת זו, הסמוכה לחג הפורים, מזכירים את מלחמת עמלק בישראל ואת חובת מחיית זכר עמלק.
- ב. מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים מתוך פרשת "תרומה". בספר השני קוראים את המפטיר המיוחד לשבת "זכור" בפרשת "כי תצא", דברים כ"ה, 17-19.
- ג. מפטירים בסיפור מלחמת שאול בעמלק: שמואל א' ט"ז, 2-34. מנהג נוסף: שמואל א' ט"ו, 2-15 ו-22.
- ד. במנחה עולים שלושה בפרשת "תצוה".
- ה. ביום שלישי, י"א אדר (23.2), הוא יום נפילתם של יוסף טרומפלדור וחבריו בהגנת תל חי, בשנת 1920. ראוי לציין אירוע משמעותי זה בתולדות הישוב בארץ ישראל, שבעקבותיו נכתב נוסח היזכור על ידי ברל כצנלסון במסגרת התפילה.
- ו. במוצ"ש נוהגים לקיים את סדר קידוש הלבנה. ברכת קידוש הלבנה מופיעה בסידור "תפילת האדם".

## יום ה', י"ג אדר, 25.2, תענית אסתר

- ז. תענית אסתר נקבעה בימי הביניים ואינה נזכרת במשנה ובתלמודים. רבים נוהגים להקל בה, בניגוד לתעניות החורבן. על פי כללי מועצת הרבנים והרבות הרפורמים בישראל אין מניעה לערוך חתונות ואירועי שמחה ביום זה.
- ח. זמן התענית למקפידים בה - מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, והיא כוללת איסור אכילה ושתייה, אך לא את יתר העינויים הנוהגים ביום הכיפורים ותשעה באב, כדוגמת רחצה וסיכה ונעילת נעלי עור.
- ט. מוסיפים לתפילת עמידה את ברכת "עננו", הנמצאת בתפילות החול בסידור "תפילת האדם". היחיד מוסיף בתפילתו את הברכה כחלק מברכת "שומע תפילה". שליח הציבור, בחזרתו על התפילה, מוסיף את הברכה לאחר ברכת "גאולה" וקודם ברכת "רופא חולי עמו ישראל", כברכה העומדת בפני עצמה.
- י. מוסיפים לתפילת עמידה את ברכת "עננו", הנמצאת במוסף התפילה. היחיד מוסיף בתפילתו את הברכה כחלק מברכת "שומע תפילה". שליח הציבור, בחזרתו על התפילה, מוסיף את הברכה לאחר ברכת "גאולה" וקודם ברכת "רופא חולי עמו ישראל", כברכה העומדת בפני עצמה. מנהג תימן להוסיף את ברכת "עננו" בכל תפילות היום. מנהג ספרד להוסיף את הברכה של היחיד ושל שליח הציבור בתפילת שחרית ותפילת מנחה. מנהג אשכנז ששליח הציבור מוסיף בחזרתו את הברכה בשחרית ובמנחה, ואילו היחיד אומר רק בתפילת מנחה.
- יא. בסידור "תפילת האדם" נכלל סדר התחנון והפיוט "אבינו מלכנו" לימי תענית. קהילות המתפללות ביום תענית אסתר ועושות שימוש בסידור

"העבודה שבלב", בו לא כלולה ברכת "עננו", יכולות להוסיף את השורות האחרונות של תפילת "אבינו מלכנו" לחתימת התפילה האישית, לאחר תפילת עמידה.

י"ב. בתפילת שחרית בציבור קוראים בתורה לשלושה עולים מפרשת "כי תשא", בפסוקים המזכירים את י"ג מידות הרחמים (עלייה ראשונה: שמות ל"ב, 11-14; עלייה שנייה: שמות ל"ד, 1-5; עלייה שלישית: שמות ל"ד, 10-5) בתפילת מנחה חוזרים על הקריאה מהבוקר ומפטירים בישעיה נ"ה, 6 – נ"ו, 8, כמנהג אשכנז. ספרדים ועדות המזרח אינם מפטירים.

י"ג. בשנים האחרונות ארגוני הנשים וארגוני הפלורליזם הדתי מציינים בתענית אסתר את יום המאבק למען מסורבות הגט והעגונות. בתפילות היום ראוי להזכיר את מצוקתן של מסורבות הגט והעגונות ולשאת תפילה לשחרורן.

י"ד. במהלך היום, ועד לערב פורים, נוהגים לתרום "זכר למחצית השקל" לארגוני צדקה. מנהג חלק מקהילות התנועה להקדיש את ימי התענית "הקטנים" ללימוד ולעשייה בנושאי חברה, התנדבות וצדק חברתי.

ט"ו. יום י"א באדר הוא יום תל-חי, בו נפלו יוסף טרומפלדור ושבעה מרעיו, נשים וגברים, בקרב להגנת הישוב תל חי. בעקבות נפילתם חיבר ברוך כצנלסון את תפילת ה"זכור", ששמשה בסיס ל"זכור" הממלכתי לנופלים במערכות ישראל.

## בחג פורים - יום שישי, י"ד אדר, 26.2

א. מוסיפים את תפילת "על הנסים" בברכת ההודאה בתפילות עמידה וב"ברכת הארץ" שבברכת המזון. המברכים ברכת המזון בקצרה מוסיפים: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כשם שעשה לאבותינו ואמותינו בימים ההם בזמן הזה". בקשה זו נאמרת גם לפני סיום ברכת המזון בקצרה.

ב. בערב פורים (יום חמישי בלילה) קוראים את מגילת אסתר, טרם אמירת "עלינו לשבח" וחתימת התפילה.

ג. בתפילת שחרית קוראים לשלושה עולים לתורה בסיפור מלחמת עמלק בישראל שבפרשת "בשלח": שמות י"ז, 8-16 (שלושה פסוקים לכל עלייה). לאחר קריאת התורה נוהגים לקרוא שנית את המגילה; יש הנוהגים לקרוא עוד בטרם החזרת התורה להיכל. יש הנוהגים לחזור על ברכות המגילה גם בקריאה בבוקר, ויש הנוהגים להימנע מכך.

ד. אין קוראים את ה"הלל" בחג הפורים. בין טעמי דין זה שנמנו כבר בתלמוד: אין אומרים "הלל" על נס שנעשה בחוץ לארץ, לאחר שנכנסו ישראל לארץ; אין אומרים "הלל", כי ישראל לא השתחררו מעולו של המלך הזר; קריאת המגילה היא כאמירת ה"הלל" המיוחדת ליום זה.

ה. יש הנוהגים לקרוא את מזמור תהילים כ"ב: "למנצח על אילת השחר" בערב פורים ובבוקרו, וזאת על רקע המדרשים המקשרים בין המזמור לאסתר המלכה.



- ו. קריאת המגילה נעשית מתוך מגילת קלף כשרה, הכתובה בכתב סת"ם. השומע את הקריאה מתוך מגילה כשרה, יוצא ידי חובתו. בהעדר מגילה קוראים מתוך ספר. נהוג שלא לברך על קריאה ממגילה מודפסת.
- ז. מלכתחילה קריאת המגילה נעשית בטעמי הקריאה המיוחדים למגילות. בהעדר בעלי קריאה בטעמים ניתן לקרוא את המגילה בקריאה רגילה. נוהגים שקורא המגילה עומד בזמן הקריאה.
- ח. לפני קריאת המגילה מברכים שלוש ברכות: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על קריאת מגילה"; "שעשה ניסים לאבותינו ואמותינו בימים ההם בזמן הזה" וברכת הזמן ("שהחיינו וקיימנו..."). לאחר קריאת המגילה במניין מברכים את ברכת "...ברוך אתה יי הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם; האל המושיע". לאחר הברכה החותמת נוהגים לשיר את הפיוט "שושנת יעקב צהלה ושמחה".
- ט. במהלך קריאת המגילה נהוג לקרוא יחדיו ובקול ארבעה פסוקים של גאולה: **אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיָרָה וְשָׁמוּ מְרֹדְכִי בֶן יָאִיר בֶּן-שִׁמְעִי בֶן-קִישׁ אִישׁ יְמִינִי** (אסתר ב', 5);
- וּמְרֹדְכִי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹזֵר וְעֹטְרָת זָהָב גְּדוּלָּה וְתַכְרִיךְ בּוֹץ וְאַרְגָּמָן וְהַעִיר שׁוֹשֵׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה (אסתר ח', 15);
- לַיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשָׁשׁוּן וַיְקַר (אסתר ח', 16);
- כִּי מְרֹדְכִי הַיְהוּדִי מִשָּׁנָה לַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרוּשׁ וְגָדוֹל לַיהוּדִים וְרָצוּי לְרֹב אֶחָיו דָּרַשׁ טוֹב לַעֲמוֹ וְדָבַר שְׁלוֹם לְכָל-זָרְעוֹ. (אסתר י', 3).
- י. יש הנוהגים לקרוא בקול את הפסוק: " בְּלֵילָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהֵבִיא אֶת סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיְהִיו נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ (אסתר ו', 1). לאחר קריאת הפסוקים על ידי הקהל, נוהג בעל הקריאה לחזור על הפסוק.
- י"א. מנהג חלק מן הקהילות לקרוא בקול אף פסוקים העוסקים בפועלה ובכבודה של אסתר, לציון מעמדם השווה של הנשים (פרק ב', 7; פרק ה', 1; פרק ט', 36).
- י"ב. נהוג לקרוא בניגון מגילת איכה את הפסוק המזכיר את גלות יהויכין, במסגרתה גלה מרדכי לפרס – "אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל (אסתר ב', 6). יש הנוהגים לקרוא בניגון איכה אף את המלים המתארות את משתה אחשוורוש "וְכָלִים מְכֻלִים שׁוֹנִים", על יסוד האגדה שהכלים בהם מדובר הם כלי המקדש שגלו מירושלים.
- י"ג. יש נוהגים לקרוא בניגון איכה אף את הפסוקים העוסקים ביחס המשפיל לנשים ובנקמת היהודים, בבחינת: "בנפל אויבך אל תשמח".
- י"ד. קוראים את המגילה כאגרת. אין גוללים את היריעות שסיימו בקריאתן, אלא מותירים אותן פתוחות או מקופלות זו אחר זו. מנהג זה מקורו בצירוף "דברי האיגרת" המתייחס למגילה (אסתר ט', 26).



ט"ו. האבל רשאי לצאת מביתו לטובת קריאת המגילה בציבור אף במהלך ימי השבעה, וכל מצוות החג חלות עליו. חג הפורים, אינו מבטל, ואף אינו דוחה, את אבלות השבעה והשלושים.

### יתר מצוות החג ומנהגיו

- א. מצווה להעניק משלוחי מנות איש לרעהו, הכוללים לפחות שני מיני מאכל ומשתה. יוצאים ידי חובת המצווה במשלוח אחד המכיל שתי מנות. נוהגים לחלק את משלוחי המנות ביום הפורים עצמו, כדי להרבות את שמחת החג.
- ב. מצווה להעניק מתנות לאביונים לקראת הפורים ובמהלך היום, בכסף ובשווה כסף, באופן המאפשר להם לקנות את צרכי החג ולחגוג במהלכו. יוצאים ידי חובת המצווה במתן מתנה לשני אביונים. כתמיד, מן הראוי להקפיד הקפדה יתרה בכבודו של מקבל המתנה ובפרטיותו. בערב פורים נוהגים גם להרים תרומה לזכר "מחצית השקל", שנדבו בימי הבית השני במרוצת חודש אדר.
- ג. בצהרי היום נוהגים לערוך סעודה חגיגית (להבדיל מיתר המועדים, בהם הסעודה העיקרית היא בערב החג) ולהרבות בה דברי/שירי שמחה ושטות. במהלך הסעודה נוהגים להתבסס ביון, במתינות, "עד דלא ידע".

### שושן פורים, יום שבת, ט"ו אדר 27.2 - "פורים משולש" בירושלים

- א. בערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ובראשן ירושלים, נוהגים לציין ביום זה את חג הפורים, על מצוותיו ומנהגיו.
- ב. השנה, בשל השבת, מתפרשים מנהגי הפורים בירושלים על פני שלושה ימים, הנקראים "פורים משולש".
- ג. קריאת המגילה נעשית כמו בשאר הארץ, ביום פורים עצמו, ביום חמישי בערב ובששי בבוקר. בתפילת שחרית ביום שישי לא קוראים בתורה ולא אומרים "על הניסים".
- ד. ביום שישי מחלקים מתנות לאביונים.
- ה. בשבת מוסיפים את תפילת "על הניסים" לפורים בתפילות העמידה ובברכת המזון.
- ו. לקריאת התורה מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת השבוע "תצוה". בספר השני קוראים למפטיר בסיפור מלחמת עמלק בישראל בפרשת "בשלח": שמות י"ז, 8-16. מפטירים בסיפור מלחמת שאל בעמלק: שמואל א' ט"ז, 2-34. מנהג נוסף: שמואל א' ט"ו, 2-15 + 22 (חזרים על הפטרת שבת זכור).
- ז. ביום ראשון מקיימים את מצוות הפורים הנותרות: משלוח מנות ומשתה פורים.
- ח. במנחה קוראים לשלושה עולים בפרשת "כי תשא". אין אומרים את פסוקי "צדקתך צדק" לרגל שמחת הפורים.

### "ומחה יי דמעה מעל כל פנים" - אבלות בפורים

חג הפורים אינו מבטל או דוחה את אבלות השבעה והשלשים. עם זאת לא נוהגים מנהגי אבלות בפרהסיה (בדומה לשבת).

האבל רשאי לצאת מביתו לטובת קריאת המגילה בציבור אף במהלך ימי השבעה (ואף להיות בעל קורא אם אין אחר הבקיא בדבר), וכל מצוות החג חלות עליו; ניתן גם לקרוא המגילה ביחיד ובמניין גם בבית האבלים.

נוהגים לנחם אבלים ולקבל מנחמים בחג. מביאים לקבורה ביום הפורים והאבלים רשאים לקרוע הבגד.

### שבת פרשת "כי תשא", "שבת פרה", "כ"ב אדר 6.3

א. השלישית מבין שבתות "ארבע הפרשות". עניינה של "שבת פרה" הוא היטהרותם של העולים לרגל לקראת חג הפסח.

ב. בשחרית מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים לשבעה עולים מתוך פרשת "כי תשא". בספר השני קוראים למפטיר בפרשת "חקת", במדבר י"ט, 1-22, בפסוקי מצוות פרה אדומה.

ג. מנהג חלק מקהילות התנועה לקצר בקריאת המפטיר ולקרוא את עשרת הפסוקים הראשונים בלבד (במדבר י"ט, 1-10). מפטירים ביחזקאל ל"ו, 15-36, בפסוקים שעניינם היטהרות העם מטומאתו. מנהג נוסף: יחזקאל ל"ו, 16-28.

ד. חלק מקהילות התנועה נוהגות שלא לציין את "שבת פרה" באמצעות הקריאה בתורה ובהפטרה, בשל התמקדותה בענייני טומאה וטהרה של בית המקדש. בקהילות אלו מוציאים ספר תורה אחד בלבד, מעלים שבעה קוראים ומפטיר בפרשת "כי תשא", ומפטירים במלכים א' י"ח, 20-39. ההפטרה נבחרה משום ענין מאבקו של אליהו הנביא באלילות, המזכיר את תגובתו של משה למעשה עגל הזהב. גם בקהילות אלו מן הראוי לציין בדברים את המנהג המסורתי ואת ההכרעה לחרוג ממנו.

ה. במנחה קוראים לשלושה עולים מתוך פרשת "ויקהל".

ו. ביום שני יחול יום האשה הבינ"ל. כתנועה הנושאת את נס השוויון המגדרי בעולם היהודי, מן הראוי לציין יום זה והמאבק שהוא מסמל בתפילות השבת.

### שבת פרשות "ויקהל" ו-"פקודי", שבת "החודש", "כ"ט אדר 13.3 - שבת מברכין חודש ניסן

א. הרביעית והאחרונה מבין שבתות "ארבע פרשיות". בשחרית מוציאים שני ספרי תורה מן ההיכל. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים מתוך פרשות "ויקהל" ו-"פקודי". בחתימת הקריאה בתורה מכריזים, טרם ברכתו של העולה לאחר קריאת התורה, "חזק חזק ונתחזק" לציין חתימת הקריאה בספר שמות.

ב. בספר התורה השני קוראים את המפטיר המיוחד לשבת "החודש": פרשת "בא", שמות י"ב, 1-20. מנהג נוסף למפטיר: שמות י"ב, 1-8.